

LUNDS
UNIVERSITET

Språk- och litteraturcentrum

Översättarutbildningen

EXAMENSARBETE VT 2013
MAGISTER I ÖVERSÄTTNING
DEL 2: ANALYS

Anpassade passningar

Om varierad upprepning av referenter i en artikel i
fotbollstidningen FourFourTwo

Författare:

Patrik Ländin

patriklandin@gmail.com

Handledare:

Lena Ekberg, svenska

Lennart Nyberg, engelska

Sammandrag

Detta examensarbete bygger på en översättning av två artiklar hämtade från en engelsk fotbollstidning. Uppsatsen inleds med en källtextanalys som utgår från Lennart Hellspång och Per Ledins (2010) analysmodell. Därefter följer en diskussion om överväganden inför översättningen där bland annat instruktioner från uppdragsgivaren och den tillämpade översättningsstrategin behandlas. I översättningskommentaren diskuteras referensbindningen i källtexten och hur den varierade upprepningen av referenter, ofta i form av smeknamn, kan behöva anpassas till måltextern när man följer en funktionell översättningsstrategi. Som slutsats konstateras att man i de flesta fall bör översätta smeknamn med fullständiga namn samt att förklarande tillägg kan vara lämpligt när man introducerar nya fenomen som fotbollsarenor.

Engelsk titel: A shot at translating football. About reference in football articles.

Nyckelord: varierad upprepning, engelska, fotboll, sportjournalistik, smeknamn

Innehåll

Inledning.....	4
Källtextanalys.....	4
Källtextens kontext.....	4
Källtextens innehåll.....	6
Källtextens relation.....	7
Källtextens form.....	8
Källtextens stil.....	9
Överväganden inför översättningen	12
Översättningskommentar.....	13
Varierad upprepning.....	13
Smeknamn.....	15
Förklarande tillägg	18
Avslutande kommentar.....	21
Referenser.....	22

Inledning

Detta examensarbete bygger på ett autentiskt uppdrag för fotbolltidningen FourFourTwo. Uppdraget bestod av översättning av två artiklar som har publicerats i den engelska modertidningen. Den första artikeln är cirka 5000 ord lång och utgör den större delen av översättningsarbetet. Även analysdelen kommer att fokusera främst på denna första artikel. Källtextanalysen utgår från den modell för textanalys som Lennart Hellspong och Per Ledin presenterar i sin bok *Vägar genom texten* (2010). I analysen försöker jag hitta drag som är specifika för texten och eventuellt för genren sportjournalistik i stort.

Efter analysdelen följer ett stycke som diskuterar överväganden och strategier inför översättningen. Därpå följer en diskuterande översättningskommentar som ger exempel på när dessa överväganden har aktualiserats i måltextern. Till grund för dessa delar har jag förutom instruktioner från uppdragsgivaren använt mig av Lita Lundquist (2007), Runo Ingo (2007) samt mejlkorrespondens med redaktörer på svenska fotbollstidningar.

Källtextanalys

Fotbollstidningen FourFourTwo publiceras av mediaföretaget Haymarket Media Group. Det första numret av FourFourTwo, vars namn syftar på en klassisk fotbollsformation, utkom 1994, och tidningen nådde sitt tvåhundra nummer år 2011. Enligt ABC sålde den månatliga tidningen ungefär 90 000 exemplar per nummer under 2011.

Källtextens kontext

Verksamhetens syfte är underhålla och informera en fotbollsintresserad publik, men givetvis finns även ett kommersiellt syfte där tidningen tjänar pengar på försäljning och reklam. FourFourTwo går att köpa i både fysisk och digital form och ett nummer kostar 4,5 pund. Som prenumerant kan man få tidningen i brevlådan, men den finns också att köpa i butiker och kiosker.

Nu för tiden finns det gott om sidor på nätet där man utan kostnad kan få referat och resultat från fotbollsmatcher. För att motivera sitt pris verkar FourFourTwo satsa på ingående artiklar och intervjuer med kända fotbollsspelare.

Den artikel som jag främst kommer att använda som grund för min magisteruppsats består av 28 anekdoter och roliga historier från fotbollsvärlden som ett flertal skribenter delar med sig av. Den engelska rubriken lyder *THE 28 FUNNIEST STORIES YOU'VE NEVER HEARD*. Artikeln har främst ett underhållningsvärde och ger inte så mycket fördjupande kunskap jämfört med andra artiklar i tidningen. Den publicerades i FourFourTwo:s februarinummer 2013, och förmodligen har tidningen i förhand utlyst bland sina skribenter att man söker roliga historier till en artikel. De tjugoåtta bidragen till artikeln har troligtvis författats vid olika tidpunkter, men det är realistiskt att anta att de flesta har kommit till under 2012 eftersom det tar tid att sammanställa och redigera artiklar av detta slag.

På ytan finns det ett flertal tydliga sändare till artikeln – dels de journalister och medarbetare till FourFourTwo som delar med sig av sina anekdoter, dels FourFourTwo som publicerar artikeln i tidningen. Efter varje historia står bidragsgivarens namn utsatt och denne kan ses som sändare. Men med tanke på att historierna, som mer eller mindre liknar varandra till sin utformning, förmodligen har efterlysts av FourFourTwo och fått genomgå en redigeringsprocess anser jag att det är tidningen som utgör den huvudsakliga sändaren.

Mottagaren är en fotbollsintresserad publik som är beredd att betala för att få mer djuplodande artiklar om fotbollsvärlden. Tidningen riktar sig till ungdomar och uppåt. De yngre läsarna är förmodligen främst intresserade av lite mer lättillgängliga delar, som intervjuer med kända spelare, medan äldre läsare kan tänkas ta del av de mer djuplodande reportagen och analyserna. Målgruppen består främst av män, vilket tydliggörs genom att artikelförfattarna alla är män. Dessutom är huvudpersonerna i de olika roliga historierna uteslutande män och endast i ett fåtal fall och alltid i biroller förekommer kvinnor.

Artikeln ingår i en sportjournalistisk diskurs. Sportjournalistik fick en stor betydelse för dagstidningar redan under 1860-talet (Wallin 1998:11) och har sedan dess kontinuerligt ökat i popularitet. Från sportsidor i dagstidningen har så småningom tidningar och magasin som uteslutande handlar om sport växt fram. Diskursen förutsätter ofta att deltagarna, det vill säga läsarna till sportjournalistiska texter, ska vara intresserade av händelser på och utanför planen och kunna tillgodogöra sig av diskursen. Fotbollsjournalistik som genre har under åren utvecklat en specifik vokabulär för olika företeelser. Om man är intresserad av fotboll och lär sig engelska har till exempel BBC utarbetat ett fotbollsuppslagsverk. Vokabulären kan skilja sig mellan olika språk, något som har fått professorerna Sölve Ohlander och Gunnar Bergh att

börja skriva på ett fotbollslexikon mellan engelska och svenska, ett arbete som i maj 2013 fortfarande var pågående.

Den specifika artikeln som jag har översatt består som tidigare nämnts av roliga historier och anekdoter från fotbollsvärlden. För att kunna ha behållning av texten behöver man inte besitta ett stort fotbollskunnande eftersom historierna främst handlar om vardagliga men roliga händelser utanför fotbollsplanen. Taktiker och formationer på plan behandlas inte. Men för att till fullo kunna tillgodogöra sig texten måste man kunna genrens specifika språk och jargong, det vill säga textens kod (Hellspong & Ledin 1997:51). Koden är ofta relativt smal och specifik. Det rör sig om att man som läsare förutsätts ha förkunskap om olika fotbollsklubbar och fotbollsspelare. Smeknamn på spelare, lag och träningsanläggningar ges ibland utan vidare förklaring och kan till viss del fungera exkluderande för de som inte är insatta i ämnet.

Sett till kulturkontexten är fotboll en av de populäraste sporterna i Storbritannien. Det är den största publiksporten (The Telegraph) och utövas också flitigt, främst av män (Social Trends 40:193). Den moderna fotbollen har också sitt ursprung i de brittiska öarna; reglerna för spelet utvecklades på internatskolor runtom i Storbritannien under 1800-talet. Den första landskampen i fotboll spelades mellan England och Skottland. Idag är den engelska högstadivisionen, Premier League, den kanske mest prestigefyllda ligan i världen. Den är populär även utomlands, inte minst i Sverige. Det är därför inte konstigt att många av världens ledande fotbollstidsskrifter också är brittiska.

Källtextens innehåll

Källtexten kan sägas vara både homo- och heterotematisk (Hellspong & Ledin 1997:117). Den är heterotematisk i form av att de 28 historierna skildrar förhållandevis skilda händelser och att de är klart avgränsade från varandra med bland annat olika författare och egna huvudrubriker. Samtidigt har historierna många gemensamma nämnare och samlas under rubriken ”THE 28 FUNNIEST STORIES YOU’VE NEVER HEARD”, och på så vis kan texten anses vara homotematisk. Man kan utläsa makrotemat ”roliga historier från fotbollsvärlden”. De olika historierna utgör sedan mikroteman; den första historien har till exempel som tema ”Maradona spelar nattgolf”. Vi får reda på ungefär vad historierna kommer att handla om, deras tema, genom deras rubriker. Rubrikerna spelar dock ofta på ordvitsar och är i många fall tvetydiga.

Det finns ett tydligt perspektiv i historierna där författarna i de flesta fallen själva medverkar i sina historier, och författarna får sägas vara högst närvarande (Hellspong & Ledin 1997:36). Författarna växlar mellan ett fjärrperspektiv för att introducera aktörerna i historien och ett närperspektiv där själva poängen i historien behandlas. Historien om Maradona kan ges som ett tydligt exempel på hur författaren skiftar perspektiv. Först antar han ett fjärrperspektiv där han beskriver sin uppgift: han försökte få tag på Maradona. Sedan växlar han till ett närperspektiv där vi får ta del av de dialoger han hade med Maradonas agent. I dialogerna sker det en stegring fram till den humoristiska slutpoängen, något som är typiskt för en vits eller en rolig historia (Lindqvist 2009:33). Till slut återkommer fjärrperspektivet i form av en avslutande kommentar från författaren.

Källtextens relation

Den yttre textsituationen är att fotbollsjournalister delar med sig av historier till fotbollsintresserade läsare. Det finns även en ram (Hellspong & Ledin 1997:172) inom texten. Först introducerar sändaren, det vill säga författaren, sig själv och förklarar hur det kommer sig att han har fått ta del av historien. Vi får reda på att han är en fotbollsjournalist och att han själv varit med och sett eller hört historien, något som bidrar till anekdoternas trovärdighet. Denna information ges även i artikelns ingress och är inte explicit uttryckt i alla historier. Efter en eventuell introduktion av författaren följer själva anekdoten, och en kommentar till den hittas ofta på slutet.

Det finns ett högt antal pronomen i texten, men främst första person singular. Överlag är det svårt att hitta ett läsartilltal. Det finns ett par andra personens pronomen *you* i texten, men de används främst generiskt och vänder sig inte exklusivt till läsaren. Även när författaren ställer frågor är dessa främst retoriska och utesluter läsaren, vilket kan ses i följande exempel:

- (1)
Crazy? Yes. Fantastical? Occasionally. Unforgettable? Certainly. (r. 213-15)

Eftersom det rör sig om självupplevda historier som presenteras som roliga fakta är det inte nödvändigt att tilltala läsaren direkt. Däremot inkluderas den i en diskursgemenskap genom det genretypiska språket som även fungerar exkluderande för den som inte kan så mycket om fotboll.

Alla delar är skrivna utifrån ett subjektivt perspektiv, vilket återspeglar sig i de många värdeorden (Hellspong & Ledin 1997:170). Den förre fotbollsspelaren Di Canio beskrivs till exempel med orden *maverick* (ung. excentrisk) och *generous*. De många värdeorden röjer författarens åsikt om personerna som figurerar i historierna, och läsaren förväntas dela åsikten. Anekdoten om *Mad Vlad* börjar till exempel med att relativt utförligt beskriva att Vladimir Ramanov är annorlunda och excentrisk. Författaren använder ord som *eccentricities* och *loopiness* för att läsaren ska förstå att Ramanov allmänt anses vara en lustig figur inom fotbollsvärlden. Med detta som grundförutsättning för anekdoten ges sedan ett exempel på just hur excentrisk han kan vara.

Det förekommer många inbäddningar (Hellspong & Ledin 1997:175) i texten i form av direkt anföring där personerna som historierna handlar om själva får komma till tals. Detta har ett flertal funktioner. För det första gör det texten mer lättläst. Dessutom ger det mer autenticitet till historierna. Slutligen är inbäddningarna ofta en viktig del av historiernas humoristiska inslag. Många av historierna utspelar sig för länge sedan och många repliker har nog förvrängts något med årens gång, i många fall handlar det säkert om att författaren medvetet ändrat dem för att förstärka den humoristiska effekten. Även om aktörerna får komma till tals i form av citat verkar kravet för exakt återgivning inte vara särskilt strängt. En del citat ser till exempel annorlunda ut i de illustrationer som finns bredvid texten. Historierna ska vara underhållande snarare än exakta skildringar av det inträffade.

Källtextens form

För att snabbt kunna avgöra en texts läsbarhet har det med åren utvecklats ett antal digitala hjälpmedel. Dessa räknar på fenomen som meningslängd och antal bokstäver per ord. Om en text innehåller många långa meningar och många låga ord anses den vara svårläst. För engelska texter är Flesch-Kincaid ett populärt läsbarhetsindex, och det finns tillgängligt utan kostnad på internet. För svenska texter har den så kallade lix-metoden – lix står för läsbarhetsindex – funnits sedan slutet av 60-talet. Denna räknare finns lättillgänglig på www.lix.se.

Om man testar att mata in FourFourTwo-artikeln i Flesch-Kincaid-testet får man resultatet att man bör gå i skolår 10 eller uppåt för att till fullo förstå artikeln. Testet ger även ett annat

värde, Reading Ease Score, på 53, på en skala där serietidningar har ett ungefärligt värde på 90 och juristspråk ligger på under 10.

Enligt Flesch-Kincaid är alltså texten medelsvår, men den ger inga konkreta siffror. Detta kan man istället få fram genom att använda lix-räknaren. Matar man in texten i lix-räknaren får man en genomsnittlig meningslängd på 15,73 ord. Den genomsnittliga meningslängden är inte anmärkningsvärt hög, men den dras å andra sidan ner av de många korta repliker som förekommer i artikeln. Utan repliker och meningsfragment i form av rubriker hamnar meningslängden istället på strax över 20. De längre meningarna uppstår främst genom användning av ing-satser och inskjutna kommentarer genom tankstreck. En stor andel av artiklarna börjar med en ing-sats som anger bland annat villkor och tidpunkt för historierna.

(2)

Having enjoyed a strong 1998 World Cup, Spurs star [...] (r. 865-66)

(3)

After working on my evening radio show [...] (r. 562)

Ing-satsen används alltså för att läsaren snabbt ska få bakgrundsinformation som underlättar läsandet och förståelsen av texten. De många ing-satserna samt många dynamiska verb gör att texten känns mycket verbal (Hellspong & Ledin 1997:78).

Som tidigare nämnts består texten av en rad småhistorier, och som förväntat innehåller den till största delen temporal konnektivbindning (Hellspong & Ledin 1997:88), ett drag som är typiskt för berättande framställning. Temporala adverbial som *later* (14) och *before* (9) samt temporala bisatsinledare som *when* (28), *while* (8) och *during* (7) är vanligt förekommande. Siffran inom parentes anger antal förekomster i artikeln som är på cirka 5000 ord.

Källtextens stil

Språket i texten är ledigt och informellt och präglas av många ordskämt. Detta tycks vara ett vanligt drag inom sportjournalistik i stort. Historiernas rubriker innehåller till exempel ofta en underfundighet eller en lek med ord. Även om ordlekarna i rubrikerna säger något om texten är deras estetiska funktion viktigast (Ingo 2007:129). Som exempel på en rubrik som bygger på en ordlek kan ges:

(4)

Gary gets shirty with Phil (r. 113)

Källtextens rubrik syftar på en rolig historia om bröderna Neville, som tidigare spelade för fotbollslaget Manchester United. De två bröderna ska bli fotograferade, och Gary säger åt Phil att byta tröja eftersom de bär likadana Diadoratröjor, något han tycker skulle se dumt ut på bild. Det som åsyftas i källtextens rubrik är att Gary blir upprörd samt att tröjor är involverade. I (4) fyller ordet *shirty* en viktig funktion, eftersom det syftar dels på adjektivet *shirty* (ung: förbannad) men också till substantivet och klädesplagget *shirt*.

En annan rubrik vars slagkraftighet också bygger på polysemi är *Robinho's perfect delivery in the box*. Anekdoten handlar om fotbollsspelaren Robinho som undviker en utlovad intervju med skribenten. För att till slut få träffa den brasilianske anfallaren förklarar sig journalisten till ett pizzabud. I detta fall är det *delivery* som har två betydelser, om än ganska snarlika. Dels har det den allmänna, *leverans/avlämnande*, och syftar på att journalisten levererade en pizza, dels finns det en mer fotbollsspecifik användning av ordet som syftar på att man lämnar över bollen till en medspelare.

Även rubriken *Clinton Morrison gets saucy* bygger på en ordlek. Adjektivet *saucy* har flera betydelser – det kan användas om någon som är uppkäftig men även om någon man tycker klär sig tjusigt. Historien handlar dock om att fotbollsspelaren dränkte sin mat i ketchup, och det är kanske snarare substantivet *sauce* som åsyftas.

Det förekommer andra retoriska knep i rubrikerna, som i exemplet *Methinks he doth protest too much*. Här rör det sig om en anspelning på ett citat ur Shakespeares pjäs Hamlet. Fyndigheten ligger i att citatet genom en viss förvrängning passar in till historien.

Tidigare har nämnts att källtexten är verbal. Verben är oftast dynamiska och är ett annat utmärkande stildrag. Till textens verbala och informella stil hör även en frekvent användning av adjektiv för att beskriva personer och ting. Ett belysande exempel på typisk verb- och adjektivanvändning hittas i historien *Trevor Brooking: (dinner) ladies' man*:

(5)

I then watched, awestruck, as Sir Trev mesmerised the gang of elderly dinner ladies behind the counter with a dazzling whirlwind of Essex charm. They cooed and giggled as if George Clooney himself had just walked in. (r. 543-49)

I exempel (5) finns en mängd dynamiska verb som *mesmerised*, *cooed*, *giggled* och *walked*. Det finns även många adjektiv som *awestruck*, *elderly* och *dazzling*.

Det förekommer även en del slang och dialektala uttryck. I en dialog förekommer till exempel adjektivet *minging*, ett ord som används för något som är ofräscht och luktar illa. Enligt uppslagsverket *urbandictionary* är det främst i norra Storbritannien som man kan höra uttrycket. För ett telefonsamtal används det brittiska ordet *chinwag*, och för att referera till det manliga könsorganet används vid ett tillfälle det inte helt vanliga *wedding tackle*.

På meningsnivå har tidigare nämnts att inskott omgivna av tankstreck används relativt frekvent. Detta är ett informellt drag som kan ge intryck av en oplanerad text. Även parenteser används på ett liknande sätt för tillägg av information på ett till synes spontant sätt:

(6)
A mate of mine interviewed legendary Danish nutjob Lars Elstrup (formerly of Luton and the Danish Euro-92-winning side) for a lads' mag in 2001 [...] (r. 640-43)

Samtidigt som inskotten ger texten en informell prägel kan de göra texten mer svårläst:

(7)
Soon after our arrival at his London office – adorned with pictures of him walking barefoot across hot coals in the African wilderness (seriously) and of him with Nelson Mandela – our subject suggested we “go for a drive”. (r. 178-83)

Här försvårar det långa inskottet tolkningen av texten och det kan vara svårt att länka samman det inledande adverbialet med resten av meningen.

Ett sista informellt stildrag som i viss mån förekommer i källtexten är meningsfragment, som i historien *Fash's bank job with FFT*:

(8)
Crazy? Yes. Fantastical? Occasionally. Unforgettable? Certainly. (r. 213)

Sammanfattningsvis används det lediga och informella språket för att skapa en medryckande och rolig text. Detta är förmodligen typiskt för stora delar av den journalistiska genren, men kanske främst för lite lättare texter, inom vilken kategori många sportjournalistiska texter hamnar.

Överväganden inför översättningen

De artiklar som jag har översatt kommer att publiceras i den svenska editionen av FourFourTwo. Det första svenska numret av tidningen gavs ut 2008 och det utkommer åtta nummer per år. När FourFourTwo lanserades i Sverige fanns det redan ett par etablerade fotbollstidningar i Sverige, varav de mest kända är Offside och Goal. Av dessa har Offside relativt stort fokus på svensk fotboll och vänder sig till en lite äldre och mer insatt målgrupp, medan Goal inriktar sig mer på internationell fotboll. FourFourTwo biffinner sig någonstans mitt emellan dessa tidningar, även om den uppvisar fler likheter med Goal. Artiklarna är något mer djuplodande än många som publiceras i Goal men är kortare och mer lättillgängliga än Offsides artiklar. Liksom Goal illustreras artiklarna i stor utsträckning av fotografier och bilder. Dessutom inriktar den sig på internationell fotboll, i synnerhet det engelska ligasystemet. Den artikel som främst ligger till grund för min analys behandlar nästan uteslutande spelare hemmahörande i det engelska seriesystemet.

Källtexten är skriven för läsare som är insatta i den engelska fotbollsvärlden. Läsarna förväntas känna till inte bara fotbollsspelarna som de roliga historierna handlar om, utan även namn på arenor och smeknamn på människor och klubbar. Utan denna kunskap kan man gå miste om information med följden att läsförståelsen minskar. I en humoristisk text likt denna är det viktigt att läsaren rycks med av texten och inte behöver avbryta läsandet på grund av att texten är svår att ta till sig. Man kan dock inte förvänta sig att svenska läsare ska ha samma förhandskunskap som en engelsk läsare, så beroende på ens översättningsstrategi kan man behöva mottagaranpassa texten.

Jag har under uppdragets gång fortlöpande haft kontakt med svenska FourFourTwo:s chefredaktör Daniel Eriksson. Jag fick tidigt både instruktioner och tips på hur deras översättare brukar arbeta, och jag uppmanades även att fråga honom om jag var osäker på någonting, något som jag har utnyttjat vid ett antal tillfällen. Han bad mig att inte översätta texten rakt av, utan betonade att det är viktigt att anpassa texten till den nya målgruppen. Jag fick fria tyglar att ändra ganska mycket i texten vid behov.

Min globala översättningsstrategi har med andra ord främst varit funktionell (Lundkvist 2007:36-37). Målet är att måltextern ska ha samma effekt på sin nya läsargrupp som källtexten hade på sina engelska läsare, och för att uppnå detta styrs många av mina översättningsval av den nya målgruppen och kontexten. Fotbollsjournalistik i Storbritannien och Sverige uppvisar

dock många gemensamma drag, och det var ibland svårt att avgöra hur pass nära jag borde ligga källtexten och när jag borde avvika från den.

Jag har även valt att använda mig av informanter inför översättningskommentaren. Detta skedde genom att jag skickade ut ett mejl till redaktionen på de största svenska fotbollstidningarna och frågade hur de resonerade kring översättning av engelska fotbollstexter. Frågorna rörde främst om man bör översätta texter funktionellt eller imitativt. Jag fick svar från Daniel Eriksson på FourFourTwo samt från Henrik Ystén på Offside. Detta gav mig ytterligare stöd för antagandet att det är vanligt att tillämpa en funktionell översättningsstrategi inom genrer där källtexten i hög grad styrs av den nya målgruppen.

Översättningskommentar

De roliga historier som jag har översatt handlar om personer och platser som ofta är mindre kända i Sverige än i Storbritannien. Detta beror på att artikeln ges ut av den engelska modertidningen för en engelsk publik. Tidningen förväntar sig att läsarna har en relativt stor förhandskunskap om brittisk ligafotboll och människor på och utanför planen.

Varierad upprepning

Varje rolig historia handlar oftast om en person med anknytning till den engelska professionella fotbollen och har alltså denna som huvudreferent tillsammans med författaren som även han frekvent förekommer i historierna. Författaren refererar till sig själv med första persons pronomen *I*, eller i undantagsfall med uttryck som *this writer* eller *this correspondent*. Variationen i denna ledfamilj är dock väldigt låg. När det gäller de spelare eller personer med anknytning till fotbollsvärlden som förekommer i historierna uppvisas det däremot en klart större variation, och en rad olika uttryck och smeknamn används för att referera till dem. Fotbollslaget Manchester Uniteds tränare refereras till exempel till som *Alex Ferguson*, *Mr Alex Ferguson*, *Fergie*, *Ferguson* och *he*. Hellspong & Ledin beskriver detta som olika former av referensbindning (2007:82-83), och det är ett påfallande drag i källtexten. Framför allt är det den *varierade upprepningen*, som bland annat sker när referenter hänvisas till med sina smeknamn, som är påtaglig och intressant ur ett översättningsteoretiskt perspektiv.

Det finns flera former av referensbindning som används för att markera sambanden mellan de olika ledfamiljerna. Den kanske mest lättolkade referensbindningen är *identisk upprepning* som innebär att man återanvänder ett språkligt uttryck för en referent. Vidare finns det

modifierad upprepning då endast en del av det språkliga uttrycket återkommer.

Pronominalisering innebär att den språkliga formen byts ut mot ett pronomen. I källtexten sker detta ofta genom att man använder tredje personens pronomen *he*. Även *varierad upprepning* medför att det språkliga uttrycket byts ut medan referenten förblir densamma.

Identisk upprepning: Phil Thompson → Phil Thompson

Modifierad upprepning Phil Thompson → Thompson

Pronominalisering: Phil Thompson → He

Varierad upprepning: Phil Thompson → the once famously poodle-permed centre-back

I exemplet ovan har jag gett en utbyggt nominalfras som exempel på varierad upprepning, något som förekommer ofta i texten. Lika vanligt är det att referensbindning sker genom användning av smeknamn – i Alex Fergusons fall används ofta *Fergie* medan *Thommo* används för att referera till Phil Thompson.

I källtexten sker det ganska frekvent att referenterna introduceras med sitt smeknamn, med omskrivningar eller med epitet, och det finns en stor förekomst av varierad och modifierad upprepning. Denna referensbindning fyller ett antal funktioner: det skapar en mer varierad text, det ger på ett effektivt sätt mer information om personen eller företeelsen och det bidrar till att inkludera läsaren i en gemenskap genom att använda smeknamn och omskrivningar som endast är förståeliga för de som känner till den fotbollsjournalistiska koden.

Frågan är hur pass invigd en svensk läsare är i den kod som utnyttjas i engelsk fotbollsjournalistik. Eftersom jag hade som mål att skapa en funktionellt ekvivalent måltext (Lundquist 2007:36-37) hände det ibland att jag undvek smeknamn på personer och föremål eftersom de inte kan anses vara kända för den nya målgruppen. I andra fall är smeknamnen förmodligen kända även bland svenska läsare, men det kan ändå vara en poäng att undvika smeknamn på grund av vad som är kutym inom genren. När man i den engelska artikeln väljer att referera till en fotbollsspelare med dennes smeknamn blir tonläget familjärt – något som inte nödvändigtvis lämpar sig för en svensk kontext. Även om svenska läsare mycket väl känner till Manchester Uniteds tränare är det inte säkert att de är *Fergie* med honom.

Smeknamn och omskrivningar används alltså frekvent i källtexten i form av varierad upprepning. I det mejl som redaktörerna på FourFourTwo och Offside svarade på frågade jag

hur de ställde sig till att använda engelska smeknamn i översättning. Det framgick att de föredrar att man undviker användning av smeknamn på både personer och klubbar i måltexten, även sådana som kan tänkas vara kända för en svensk läsare. Dessutom ansåg de att man bör göra ett förklarande tillägg när till exempel fotbollsarenor nämns för första gången. Om det på ett ställe i källtexten står *Old Trafford* bör man alltså göra ett tillägg och översätta det till något i stil med *Manchester Uniteds hemmaborg Old Trafford*. Anledningen till detta är att man vill underlätta läsförståelsen och skapa en bättre fungerande måltext. Jag kommer nedan att ta upp några exempel på när den varierande upprepningen i referensbindningen kan behöva anpassas i måltexten, samt försöka visa när tillägg kan vara lämpligt.

Smeknamn

Det framgick alltså att redaktörerna vid två av Sveriges största fotbollstidningar föredrar att man inte använder smeknamn i översättningen även om de förekommer i källtexten.

Smeknamn är i själva verket väldigt vanliga i den engelska texten och används för att skapa en varierad upprepning av referenter. Jag har i efterhand insett att jag inte var tillräckligt konsekvent med att undvika smeknamn i måltexten, utan i många fall behöll jag dem. Ett flertal av översättningarna som följer är exempel på hur min tidigare översättning såg ut.

(9)

KT: **Fergie's** Kodak moment (r. 42)

MT: (En)gångbara bilder på **Sir Alex** (r. 42)

(10)

KT: My mate snapped away, and **Fergie** ignored him at first [...] (r. 63-64)

MT: Min vän knäppte den ena bilden efter den andra. **Fergie** ignorerade honom först [...]

I exempel (9) har jag, utöver ett tafatt försök till ett ordskämt, i översättningen valt att översätta fotbollslaget Manchester Uniteds tränare Alex Fergusons smeknamn *Fergie* med *Sir Alex*. Smeknamnet *Fergie* är ingalunda okänt för den svenska fotbollsintresserade mottagargruppen, men Manchester Uniteds tränare är allmänt känd som *Sir Alex* i Sverige. Att översätta *Fergie* med *Sir Alex* var därför ett val som ligger i linje med den funktionella översättningsstrategi som jag har försökt följa. Eftersom (9) dessutom är rubriken på en av historierna kändes det extra viktigt att introducera tränaren med den benämning som är gängse i svensk sportjournalistik. Exempel (10) visar dock att jag inte varit konsekvent i att översätta *Fergie* till *Sir Alex*, något som kan ses som en miss från min sida. Detta är korrigerat i den slutgiltiga översättningen.

Ett tydligt exempel på när jag inte gjorde min funktionella översättningsstrategi rättvisa hittas i (11) som även detta är en rubrik:

- (11)
KT: Reader's letter lands **Sicknote** in the sh*t (r. 863-64)
MT: Läsarbrev gör att **Sicknote** hamnar i skiten

Den efterföljande anekdoten handlar om den förre Tottenham-spelaren Darren Anderton, en spelare som kanske inte är så känd för många svenska läsare. Anderton var under sin karriär hämmad av skador och kallades därför ofta *Sicknote* (The Guardian). I källtexten introduceras han med sitt smeknamn, men hans fullständiga namn framkommer även senare i texten och utgör ett bra exempel på hur den engelska texten använder sig av varierad upprepning. Sett till min översättningsstrategi och även till de instruktioner som jag har fått av uppdragsgivaren borde jag rimligtvis ha översatt *Sicknote* med *Darren Anderton*.

En annan före detta fotbollsspelare, John Fashanu, omnämns även han både vid sitt fulla namn och vid sina smeknamn *Fash* och *Fash the Bash*. Rubriken *Fash's bank job with FFT* bör till exempel anpassas och bli något i stil med *På banken med John Fashanu*. I denna historien finns det fler intressanta exempel på varierad upprepning:

- (13)
KT: Say what you want about John Fashanu, but he was nothing if not good value when he faced *FFT* readers' questions for our One-on-One interview in 2002. Interviewing **the Crazy Gang talisman** turned TV presenter isn't without its pitfalls, however. (r. 172-78)
MT: Man kan säga vad man vill om John Fashanu, men han var guld värd när han svarade på FourFourTwo:s läsarfrågor i en intervju 2002. Men det är inte helt smärtfritt att intervjua **Wimbledons frontfigur**, som numera är programledare på TV. (r. 172-78)

I källtexten väljer man alltså att referera till John Fashanu som *the Crazy Gang talisman*. Här ser jag inget problem i att använda varierad upprepning i sig – det fyller ett syfte eftersom det förklarar vilken klubb han tidigare spelade i. Men en svensk läsare vet inte nödvändigtvis vad som åsyftas med *the Crazy Gang*, och jag har därför valt att ersätta det med *Wimbledon* i exempel (13). Denna mottagaranpassning ligger återigen i linje med mina instruktioner och min globala översättningsstrategi.

Ett exempel på när ett fotbollslandslag refereras till med sitt smeknamn återfinns i historien *Return to sender: Richard Kingson's wedding shoes*:

(14)

KT: **The Black Stars** keeper had intended to go home to England to pick up his wedding shoes before heading to Accra for the big day. (r. 327-30)

MT: **Black Stars** målvakt hade tänkt åka hem till England för att plocka upp sina bröllopsskor innan han begav sig till Accra för den stora dagen.

The Black Stars syftar i själva verket på Ghanas fotbollslandslag. Detta står inte utskrivet i källtexten, utan läsaren förväntas veta vilket land det rör sig om. I den svenska kontexten bör det i stället översättas till *Ghanas landslagsmålvakt*, och (14) är ytterligare ett exempel på när jag i den tidigare översättningen inte har varit tillräckligt konsekvent i min hantering av smeknamn.

Hittills har jag gett exempel på när man bör ersätta smeknamn med fullständiga namn i måltexten. Alla smeknamn behöver dock inte strykas, utan ibland kan det vara riktigt att behålla dem:

(15)

KT: Six months later, **Posh and Becks** became a couple. (r. 832-33)

MT: Ett halvår senare var **Posh och Becks** ett par. (r. 833-34)

Becks är fotbollsspelaren David Beckhams smeknamn. Eftersom jag följde en funktionell översättningsstrategi skulle jag normalt valt att översätta *Becks* med *Beckham* och utelämna smeknamnet, men här nämns han ihop med sin blivande fru Victoria Beckham, också känd som *Posh Spice* i musikgruppen Spice Girls. Även i en svensk kontext brukar de två nämnas ihop som *Posh och Becks* (SvD 27.9.2007) och det finns därför ingen anledning att översätta eller förtydliga smeknamnen i detta fall.

Ytterligare ett exempel på ett smeknamn som man inte behöver mottagaranpassa är den förre fotbollsspelaren och tränaren Bobby Robson, vars fulla namn lyder Sir Robert William Robson. Smeknamnet *Bobby* är så inarbetat även i den svenska fotbollsjournalistiska kontexten att det snarare vore en dålig översättning att ändra smeknamnet till hans fulla namn. För att styrka detta kan man göra en enkel googlesökning på frasen ”Bobby Robson är”; man får då över 27 000 träffar. En liknande sökning på frasen ”Robert Robson är” ger däremot inte en enda träff. Snarare än ett smeknamn som används parallellt med det fulla namnet rör det

sig om ett artistnamn. Liksom man refererar till den legendariska portugisiska fotbollspelaren Edson Arantes do Nascimento med hans artistnamn Pelé, bör Sir Robert William Robson alltså även i den svenska kontexten få förbli Bobby Robson.

Förklarande tillägg

Om vi återgår till historien om John Fashanu ser man att det kan finnas ytterligare utrymme för mottagaranpassning av texten för att underlätta för den svenska läsaren. Min uppfattning är att John Fashanu inte är särskilt känd i Sverige, och det kan finnas en poäng med att förklara vem han är redan första gången han nämns i texten. I exempel (16) nedan har jag gjort detta genom det som Ingo kallar tillägg (2007:123):

(16)

KT: Say what you want about **John Fashanu**, but he was nothing if not good value when he faced *FFT* readers' questions for our One-on-One interview in 2002. Interviewing **the Crazy Gang talisman** turned TV presenter isn't without its pitfalls, however. (r. 172-78)

MT: Man kan säga vad man vill om **John Fashanu, tidigare anfallare i Wimbledon**, men han var guld värd när han svarade på FourFourTwo:s läsarfrågor i en intervju 2002. Men det är inte helt smärtfritt att intervjua **Londonklubbens** frontfigur, som numera är programledare på TV. (r. 172-78)

Även om man i källtexten refererar till John Fashanu med hans fulla namn har jag alltså tagit mig friheten att göra ett förklarande inskott för att underlätta för läsaren. Jag förklarar i inskottet att han är en före detta anfallare för fotbollslaget Wimbledon och undviker även här smeknamnet *the Crazy Gang*. För att undvika upprepning av lagets namn refererar jag därefter till det som *Londonklubben*, något som ger ytterligare och förtydligande information, och jag lyckas i detta fall även behålla textens stil genom användning av varierad upprepning.

En alternativ lösning är att använda ett framförställt attribut till nominalfrasen John Fashanu:

(17)

Man kan säga vad man vill om **förre Wimbledon-anfallaren** John Fashanu [...]

Ett annat exempel på när man som läsare förväntas vara insatt i den engelska fotbollsvärlden hittas i historien *Dauids signs for FFT for a fiver*:

(18)

During a week-long spell at **Spurs Lodge** for a behind-the-scenes *FFT* feature in 2006, I was asked to secure Edgar Davids' autograph for a friend. (r. 687-90)

Även om många fotbollsintresserade svenskar vet att *Spurs* är smeknamnet på fotbollslaget Tottenham Hotspurs, framgår det inte helt tydligt vad Spurs Lodge är. I detta fall rör det sig om lagets träningsanläggning. Redaktörerna på FourFourTwo och Offside betonade båda att även arenor som Old Trafford, det kanske mest kända engelska fotbollslagets hemmaarena, bör ha ett förklarande tillägg första gången det nämns i texten. Därefter kan man lita på att läsaren ska komma ihåg informationen. Min lösning på (18) blev därför:

(19)
När jag tillbringade en vecka på **Tottenhams träningsanläggning Spurs Lodge** för att göra ett bakom-kulisserna-reportage åt FourFourTwo bad en vän mig att skaffa Edgar Davids autograf. (r. 687-91)

I (19) har jag valt att förtydliga vad Spurs Lodge åsyftar genom ett förklarande tillägg. Detta var den första och enda gången träningsanläggningen nämndes i texten. Just eftersom det är första gången träningsanläggningen nämns är det viktigt att göra ett förklarande tillägg. Om namnet på anläggningen däremot hade förekommit fler gånger hade jag litat på att läsaren tillgodogjort sig av den tidigare givna informationen och endast skrivit Spurs Lodge.

Ett exempel där en fotbollsklubbs namn spelar stor roll för den humoristiska poängen i den roliga historien finns i *Mad Vlad's bizarre Highland games*. I denna anekdot åker det skotska fotbollslaget Hearts ägare Vladimir Romanov, även kallad Mad Vlad, för att se på när hans lag spelar mot Inverness Caledonian Thistle.

Ett första problem som går att återanknyta till tidigare diskussion om smeknamn är huruvida man bör översätta smeknamnet Mad Vlad eller inte. I detta fall valde jag att behålla smeknamnet eftersom själva historien bygger på att Romanov är en excentrisk figur, något som framgår av smeknamnet. Rubriker ska vara korta och slagkraftiga (Wallin, 153), och att ha ett förklarande tillägg i stället för smeknamnet skulle kunna göra rubriken för otymplig.

Efter att Hearts hade vunnit matchen mot Inverness Caledonian Thistle får vi följa den mycket nöjda Romanov som sedermera bestämmer sig för att komponera en dikt:

(20)
KT: Having dispatched Hearts chief executive Sergejus Fedotavas to fetch firewood, Romanov – a self-styled poet – set about composing an ode to the thistle. (r. 807-10)

MT: Efter att ha skickat ut Hearts verkställställande direktör Sergejus Fedotavas för att hämta ved började Romanov – en självutnämnd poet – att komponera en dikt tillägnad en tistel. (r. 808-14)

Tisteln som Romanov komponerar en dikt till är en anspelning på laget Inverness Caledonian Thistle. Risken är att kopplingen mellan tisteln och laget försvinner i måltexten eftersom lagets namn står på engelska. Man kan hjälpa läsaren om man genom ett tillägg betonar att lagnamnet innefattar en tistel när det dyker upp i texten för första gången:

(21)

KT: But the exploits of ‘Mad Vlad’ reached an apex of loopiness in September 2005, when the Lithuanian oligarch travelled to the Highlands to watch his team – then flying high at the top of the SPL – take on Inverness Caledonian Thistle. (r. 769-75)

MT: Höjden av Mad Vlads tokigheter kom dock i september 2005 när den litauiska oligarken reste till de skotska högländerna för att se sitt lag, som just då gick bra i toppen av ligan, möta laget **med en tistel i sitt namn**, Inverness Caledonian Thistle. (r. 771-76)

Här påminns läsaren om att *Inverness Caledonian Thistle* har en tistel i sitt namn och kan förhoppningsvis tack vare detta enklare se ett samband mellan laget och dikten som Romanov komponerar. Av exempel (21) framgår att det inte alltid är så lätt som att bara stryka smeknamn på klubbar och personer i måltexten. När klubbens smeknamn – i detta fall dess fulla men något ovanliga namn – spelar en stor roll för historiens humoristiska poäng kan man ibland tvärtom behöva betona delar av det.

Avslutande kommentar

Översättningen som denna uppsats bygger på har utförts med en övervägande funktionell strategi där fokus har legat på att skapa en måltext som har ett naturligt flyt för att passa in i en svensk kontext. Ett av de tydligaste problemen i översättningen har varit behandlingen av varierad upprepning av referenter. I källtexten refererar man ofta till fotbollsspelare, tränare och fotbollslag som är kända för den brittiska målgruppen både med deras fullständiga namn och vid deras smeknamn. Detta verkar vara ett vanligt drag i den brittiska kontexten, men det fungerar inte nödvändigtvis lika bra i en svensk fotbollstidning. Efter att bland annat ha rådfrågat redaktörer för ledande fotbollstidningar i Sverige har det framkommit att det i de flesta fallen är bäst att undvika smeknamn i översättningen. Det stod också klart att en viss anpassning kan vara lämplig när man introducerar namn på brittiska fotbollsarenor med mera som inte man kan förutsätta att den svenska läsaren ska känna till lika bra som den engelska. Detta kan bland annat ske genom framförställda attribut eller inskott.

Referenser

Primärlitteratur

“The 28 funniest stories you’ve never heard” (2013). FourFourTwo februari 2013.

Storbritannien

“The Secret Interviews” (2013). FourFourTwo februari 2013. Australien

Sekundärlitteratur

Hellspong, Lennart och Ledin, Per (1997). *Vägar genom texten: Handbok i brukstextanalys*.

Lund: Studentlitteratur.

Ingo, Rune, 2007: *Konsten att översätta*. Lund: Studentlitteratur.

Lindqvist, Fredrik (2009). *Att skriva filmmanus: konsten och handverket – en praktisk handbok*. Stockholm: Adastra media

Lundquist, Lita (2007). *Oversættelse: Problemer og strategier set i tekstlingvistisk og pragmatisk perspektiv*. 4. Udgave. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Wallin, Ulf (1998). *Sporten i spalterna*. Kungsälv: Livréna Grafiska AB

Elektroniska källor

ABC. (15.4.2013) <http://www.abc.org.uk/Certificates/17652579.pdf>

BBC. (10.4.2013)

<http://www.bbc.co.uk/worldservice/learningenglish/grammar/vocabulary/football.shtml>

Flesch-Kincaid <http://www.standards-schmandards.com/exhibits/rix/>

LIX. (10.4.2013) <http://www.lix.se>

Norstedts engelska ord. (5.4.2013) <http://www.ord.se/>

Urban Dictionary. (10.4.2013) <http://www.urbandictionary.com>

Social Trends nr. 40. Office for National Statistics (2010). *Lifestyles and social participation* (5.4.2013)

<http://www.ons.gov.uk/ons/rel/social-trends-rd/social-trends/social-trends-40/index.html>

Språktidningen 6.2010. (5.4.2013)

<http://spraktidningen.se/artiklar/2010/06/fotbollslexikon-snart-i-mal>

SvD 27.9.2007 [Svenska Dagbladet]. (5.4.2013)

http://www.svd.se/kultur/posh-och-becks-har-landat_245421.svd

The Guardian (6.4.2013)

<http://www.guardian.co.uk/football/2003/jun/05/theknowledge.sport>

The Telegraph. (6.4.2013)

<http://www.telegraph.co.uk/sport/horseracing/6990498/Racing-is-the-second-biggest-spectator-sport-Horse-Racing.html>